

או בראוי לבוא לאביהם לאחר מיתתו.

שנינו ביבמות [מ א]: יבם הכונס את יבמתו, זוכה בכך בנכסי אחיו המת, וכן הוא יורש את אביו פי שנים, דהיינו, את חלקו ואת חלק המת, לפי שהיבם נעמד במקומו של אחיו המת.⁽²⁾

ואף לא היבם — הנוטל פי שנים [חלקו

וחלק אחיו המת] בירושת אביהם שמת לאחר האח — אינו נוטל בשבח שהשביחו נכסי האב לאחר מיתתו, או בראוי לבוא לאב לאחר מיתתו.⁽³⁾

וכולם אין נוטלין בשבח, ולא בראוי כבמוחזק — מפרש לה בגמרא.

וראה עוד ברש"י ביבמות כד ב על המבואר שם בגמרא שקרייה רחמנא "בכור" לומר: מה בכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק, אף האי אינו נוטל בראוי כבמוחזק, "בכור אינו נוטל חלק בכורה בנחלה הראויה לבוא להם לאחר מיתת אביהן, אלא במה שמוחזק ביד אביהן ביום מותו, אף יבם הנוטל פי שנים בנכסי אביו: חלקו וחלק אחיו שמת אינו נוטל בראוי כבמוחזק". כלומר, אינו נוטל במה שהיה ראוי לאביו. ולמדו הראשונים שם מדבריו [ראה רמב"ן ורשב"א. וראה ריטב"א שפקפק], שאם מת האב לאחר מיתת האח המת, הרי היבם נוטל פי שנים בנכסי אביו.

והראשונים חלקו על רש"י, ומשום שלדעתם באופן זה אינו נוטל פי שנים בנכסים, כיון שהיבם יורש את אחיו ולא את האב, וכשמת האב לאחר מיתת האח, הרי "ראוי" הוא ביחס לאח, ואין היבם נוטל במה ש"ראוי" לאח. וכן פסק השולחן ערוך [אבן העזר קסג א].

וביאור דקדוקם לכאורה הוא: כיון שהזכיר רש"י כאן נטילת פי שנים בנכסי האב, הרי אי אפשר לפרש אלא שמת האב לאחר האח, שהרי אם מת קודם האח, כבר ירשו המת, ונמצא שאין הוא נוטל את חלקו מהאב אלא מכח הדין שהוא יורש את אחיו. וביותר, שהרי רש"י מפרש שאינו נוטל את הראוי לבוא לאביו, והרי אם מת האב קודם לאח, למה לא יטול במה שהיה ראוי לאביו בשעת מיתתו שלו, וכבר בא לידי מימוש

2. המקור לזה בשיטת רש"י יתבאר בהערה הבאה. ו ביבמות מ א איתא בגמרא בלשון תמיהה: "אי מה בכור נוטל פי שנים לאחר מיתת האב, אף האי נוטל פי שנים לאחר מיתת האב"? ומשנין: מידי "יקום על שם אביו" כתיב! "יקום על שם אחיו" כתיב!

ובפשוטו מבואר כאן היפך דברי רש"י, ואכן הרבה ראשונים ביבמות כד א [ראה רמב"ן רשב"א וריטב"א שם] הוכיחו מכאן שלא כשיטת רש"י. אך ראה בביאור הגר"א באבן העזר סימן קסז שהעיר, דמפירושו של רש"י בסוגיא שם מבואר שנזהר מזה ואין כלל סתירה לדבריו, ראה שם, וראה גם בריטב"א ביבמות שם, וראה גם ב"ים של שלמה" בפרק רביעי דיבמות סימן כג. ומשמע, שלשיטת רש"י אכן דרשינן שיהיה היבם כבכור ליטול פי שנים בנכסי האב. [דברינו בזה הם על פי הבנת האחרונים בשיטת רש"י. ומיהו מדברי השו"ת מיימוניות משפטים סימן נא בתחילת דבריו נראה טעם וגדר אחר במה שהוא נוטל פי שנים בירושת האב שמת לאחר האח, אך ראה המשך דבריו בסוף ד"ה ותימה]. וראה עוד השלמת הענין בהערה הבאה.

3. א. נתבאר על פי רש"י שכתב: ולא היבם שנוטל פי שנים: חלקו וחלק המת שייבם את אשתו, אינו נוטל פי שנים בחלק אחיו לא בשבח ולא בראוי.